

Аналіз динаміки провідних психологічних детермінант особистості студента у процесі підготовки до професійної діяльності державного службовця

У публікації проводиться аналіз психологічних рис особистості студента, які виступають детермінантами професійної компетентності майбутнього державного службовця. У статті представлені результати порівняльного аналізу діагностики детермінант професійної компетентності груп державних службовців та студентів, які виявили бажання працювати на державній службі. Описані висновки переконливо свідчать про необхідність цілеспрямованого фахового навчання студентів, в результаті якого буде забезпечуватись позитивна динаміка розвитку провідних психологічних детермінант підготовки до професійної діяльності у сфері державної служби.

Ключові слова: психологічні детермінанти професійної компетентності майбутнього державного службовця, фахове навчання, позитивна динаміка розвитку.

В публикации проводится анализ психологических черт личности студента, выступающих психологическими детерминантами профессиональной компетентности будущего государственного служащего. Также представлены сравнительные результаты диагностики детерминант профессиональной компетентности групп государственных служащих и студентов, которые проявили желание работать в сфере государственной службы. Сделанные выводы убедительно свидетельствуют о необходимости целенаправленного профессионального обучения студентов, в ходе которого будет обеспечиваться позитивная динамика развития ведущих психологических детерминант подготовки к государственной службе.

Ключевые слова: психологические детерминанты профессиональной компетентности будущего государственного служащего, профессиональное обучение, позитивная динамика развития.

Постановка проблеми. Фахова підготовка державних службовців в Україні здійснюється лише на професійно-кваліфікаційному рівні “магістр”, або здобується фахівцями як друга вища освіта. Наразі, окремі ВНЗ цілеспрямовано реалізують програми професійної адаптації молоді до державної служби. Ми вважаємо, що

підготовку до професійної діяльності державного службовця необхідно розпочинати саме у роки студентства.

Студентський вік – це час складних перетворень в інтелекті та розвитку пізнавальних процесів. Б.Г. Ананьєв [1] відзначав, що більшість дослідників описують процес розвитку у цьому віці як безперервне зростання працездатності та продуктивності, динаміки прогресивного руху без будь-яких знижень та криз. Безсумнівно, у студентському віці мають місце найбільші можливості розвитку; саме в цьому віковому діапазоні містяться сенситивні періоди, котрі доречно використовувати у професійному навчанні.

У складній структурі названого періоду розвитку, моменти зростання однієї функції поєднуються не тільки з моментами стабілізації, але й зі зниженням інших функцій [1, 2]. Ось чому виникає потреба постійно відслідковувати динаміку провідних психологічних детермінант підготовки до професійної діяльності.

Під провідними психологічними детермінантами ми розуміємо риси особистості студента, які відносяться до категорії необхідних і будуть у майбутньому забезпечувати успіх професійної діяльності. Серед основних, відповідно до професіограми та моделі професійної компетентності державного службовця, ми виділяємо комунікативні та організаторські здібності, рівень емоційної стабільності і суб'єктного контролю, впевненість у собі, рішучість та інші.

Мета. Обґрунтувати необхідність цілеспрямованого фахового навчання студентів задля забезпечення позитивної динаміки розвитку провідних психологічних детермінант їхньої підготовки до професійної діяльності у сфері державної служби. Наведені у статті результати порівняльного аналізу діагностики детермінант професійної компетентності державних службовців і студентів, які проявили бажання працювати на державній службі, переконливо свідчать про нагальну потребу організації такої діяльності.

Весь процес емпіричного аналізу розділений нами на два етапи, відповідно до задач:

1) провести тестування студентів-випускників Академії із використанням стандартизованого комплексу діагностики професійно важливих якостей державних службовців;

2) здійснити порівняльний аналіз сформованості досліджуваних характеристик у студентів-випускників та державних службовців.

На першому етапі дослідження тестування було спрямоване на діагностику комунікативних та організаторських здібностей, рівня емоційної стабільності, стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях, рівня суб'єктного контролю, рішучості, впевненості у собі та самооцінку стійкості до стресу.

У дослідженні використовувалась комп'ютерна програма діагностики, яка включала наступні методики: методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей (КОС); тест-опитувальник Г. Айзенка, призначений для визначення емоційної стабільності або нестабільності особистості; методика діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса – для виявлення форм конструктивної та деструктивної поведінки особи у конфліктній ситуації; методика діагностики рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера; опитувальник “Міні-мулт” (скорочений варіант Мінесотського багатовимірного особистісного переліку ММРІ); тест-опитувальник “Рішучість”, призначений для визначення ступеня розвитку рішучості особистості; тест – опитувальник “Впевненість у собі”, призначений для визначення ступеня впевненості особистості в непередбачуваних ситуаціях та здатності до швидкого реагування; тест – опитувальник “Самооцінка стійкості до стресу”, призначений для визначення стійкості особистості до стресових ситуацій [4].

В експерименті взяли участь студенти економічного факультету та факультету менеджменту Академії муніципального управління, які виявили бажання пройти психологічний відбір на державну службу. Загальна вибірка склала 182 респонденти (табл. 1).

Таблиця 1

Результати діагностики психологічних якостей студентів, необхідних для державного службовця (2010 р.)

№	Психологічні якості	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
		кількість	%	кількість	%	кількість	%
1	Комунікативні та організаторські здібності	51	62	8	10	23	28
2	Емоційна стабільність/ нестабільність	44	54	28	34	10	12
3	Рівень володіння ефективними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях	17	21	3	4	62	75
4	Рівень суб'єктивного контролю	46	56	29	35	7	9
5	Рішучість	29	35	48	59	5	6
6	Впевненість в собі	20	24	60	73	2	3
7	Самооцінка стійкості до стресу	0	0	65	79	17	21

Отримані результати показали, що високий рівень комунікативних та організаторських здібностей спостерігається у 62% студентів. Це свідчить про те, що майбутні фахівці державної служби можуть швидко адаптуватися у новій обстановці, постійно прагнуть розширювати коло своїх знайомих, займаються громадянською діяльністю, проявляють ініціативу у спілкуванні. Вони відчувають потребу в організаторській діяльності і активно прагнуть її, швидко

орієнтуються у важких ситуаціях; ініціативні, вважають за краще у складній ситуації ухвалювати самостійні рішення, відстоювати свою думку; наполегливі у діяльності, яка їх цікавить. Самі шукають такі справи, які б задовольняли потребу в комунікації та організаторській діяльності (рис. 1).

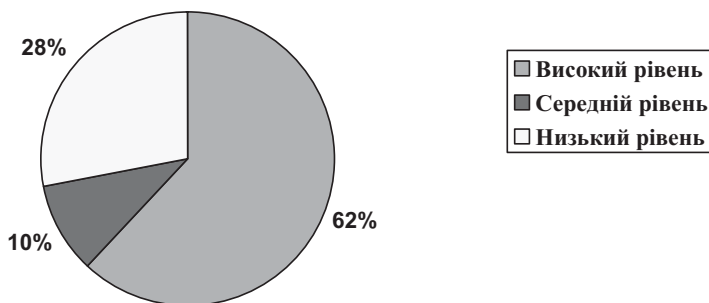

Рис. 1. Рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей студентів

Емоційна стабільність високого рівня виявлена у 54% досліджуваних. Для респондентів характерна емоційна стійкість – риса, яка є запорукою організованої поведінки, ситуативної цілеспрямованості у буденних і стресових ситуаціях. Емоційно стійка людина характеризується зрілістю, відмінною адаптацією, відсутністю великої напруженості, стурбованості, а також схильністю до лідерства (рис. 2).

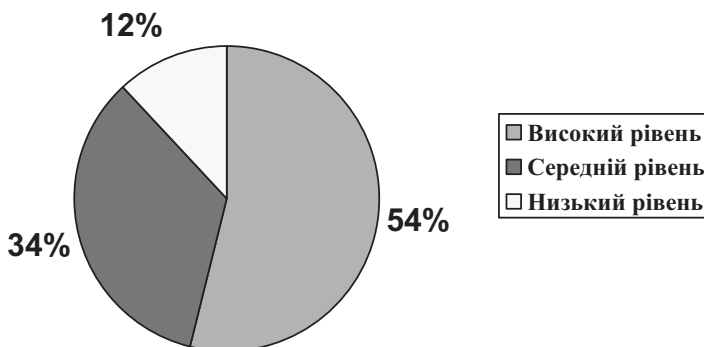

Рис. 2. Рівень емоційної стабільності студентів

Уміння застосовувати ефективні стратегії у вирішенні конфліктів високого та середнього рівня виявили лише 21%

досліджуваних. Натомість 75% респондентів мають низький рівень оволодіння вищезазначеними вміннями.

Це означає, що у переважній більшості студентів при вирішенні конфліктів домінує неефективна стратегія поведінки – “стиль суперництва”: прагнення досягти своїх цілей та інтересів за рахунок іншого [3]. Використання такої стратегії може бути виправдано лише у тому випадку, коли, наприклад, відмова від зайнятої позиції буде мати невіправні негативні наслідки. Неефективна стратегія вимагає підбору вагомих аргументів для дискусії, а також наявності значних ресурсів для відстоювання своїх позицій.

До ефективних стратегій поведінки у конфлікті ми відносимо “стиль співпраці” – прагнення знайти альтернативу, задовольнити інтереси всіх сторін. Лише 21 % респондентів проявили уміння застосовувати ефективні стратегії у вирішенні конфліктів (рис.3).

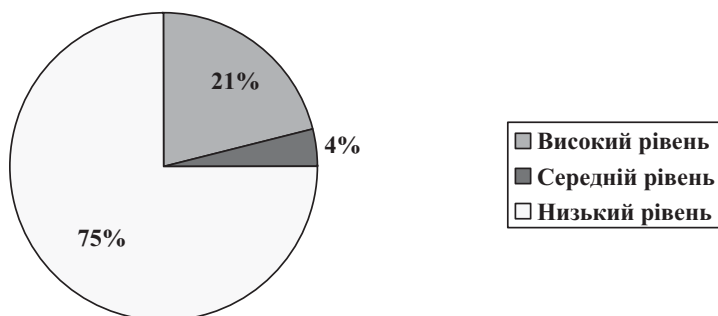

Рис. 3. Рівень оволодіння студентами ефективними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях

Високий рівень суб’єктивного контролю наявний у 56% студентів. Респонденти оцінюють всі значущі події, що відбуваються з ними, як результат власної діяльності, вважають, що самі можуть впливати на своє життя, керувати подіями, нести відповідальність. Такі студенти активні у пошуку інформації, добре справляються з роботою, яка вимагає ініціативи, впевнені у собі. Вони рішучі, принципові, не бояться ризику, здатні успішно здійснювати управлінську діяльність (рис. 4).

Більшість респондентів проявили достатній рівень особистісної рішучості: високий – 35%, середній – 59%. Для таких студентів характерна логіка, послідовність і твердість, а також те, що вони спираються на практичний досвід, який допомагає їм швидко і, в більшості випадків, правильно приймати рішення (рис. 5).

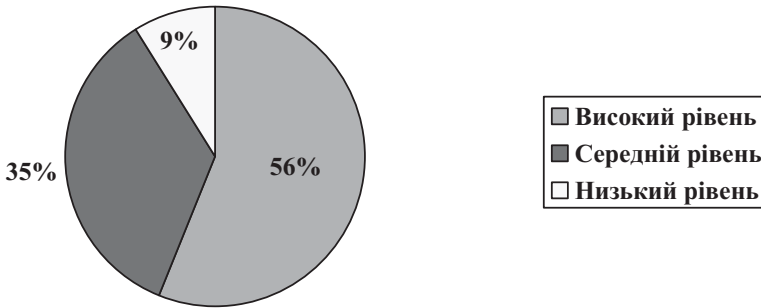

Рис. 4. Рівень суб'єктивного контролю студентів

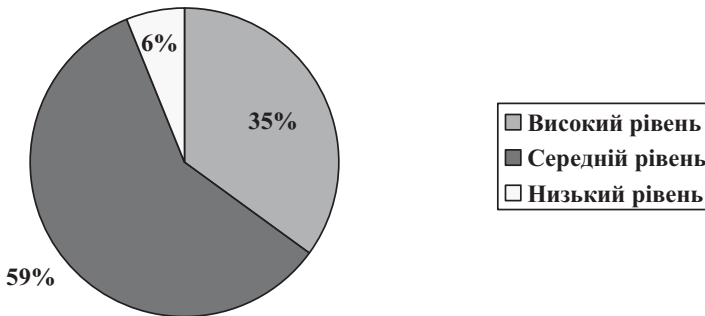

Рис. 5. Рівень розвитку рішучості студентів

Впевненість у собі, власних силах та можливостях на високому рівні мають 24% досліджуваних. Такі кандидати вільні від необачних вчинків, властивих неврастенікам. Певна частка невпевненості не є недоліком, а швидше доказом гнучкості їх психіки (рис. 6).

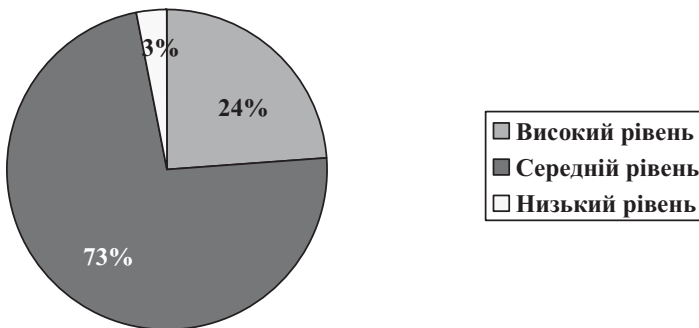

Рис. 6. Впевненість у собі студентів 4-го курсу

Щодо самооцінки стійкості до стресу, то високого рівня даної характеристики не виявлено у жодного дослідженого (0%). Натомість 79% студентів оцінюють власний рівень стресостійкості як середній, а 21% – як низький (рис. 7).

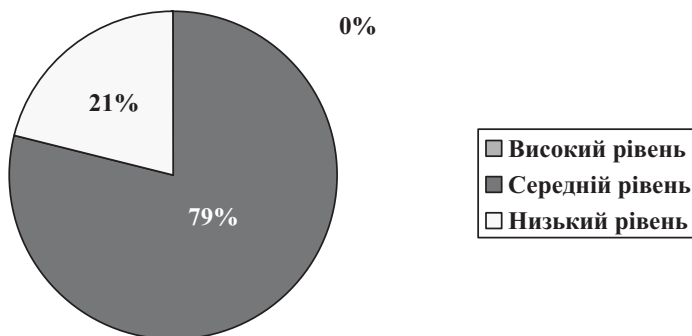

Рис. 7. Самооцінка стійкості до стресу студентів

Отже, у результаті тестування випускників Академії ми отримали загальну картину діагностики професійно важливих якостей, необхідних майбутнім державним службовцям.

На 2-у етапі нами був проведений порівняльний аналіз сформованості досліджуваних характеристик у студентів-випускників та державних службовців. Ми використали результати психологічного тестування претендентів на заміщення вакантних посад та слухачів професійної програми, яке проводилось упродовж 2009-2011 р. на базі Лабораторії по підбору та вивченню кадрів Київського міського Центру підвищення кваліфікації державних службовців.

Далі методом випадкової вибірки ми виділили з архіву Лабораторії результати діагностики 182 державних службовців. Зведені дані психологічного тестування вибраних нами респондентів відображені у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати психологічної діагностики державних службовців (середній та низький рівень)

Характеристики	Показники рівня розвитку, %
Комунікативні здібності	20
Організаційні здібності	28,8
Емоційна стабільність особистості	30
Стратегії поведінки у конфліктах (неефективні)	53,7
Локус контролю (зовнішній)	35,1

Рішучість	15,9
Впевненість в собі	12,2
Самооцінка стійкості до стресу	27,4

Результати зіставлення показників психологічного тестування представлені у таблиці 3 та на рис. 8.

Порівняльні дані доводять, що доля державних службовців із високим рівнем сформованості досліджуваних характеристик за всіма шкалами є значно вищою, ніж доля студентів.

Таблиця 3

Порівняння діагностичних показників студентів-випускників та державних службовців (високий рівень розвитку)

№	Характеристики	Показники рівня розвитку, %	
		Держслужбовці	Студенти
1	Комунікативні та організаторські здібності	74	62
2	Емоційна стабільність/нестабільність	67	54
3	Рівень володіння ефективними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях	37	21
4	Рівень суб'єктивного контролю	73	56
5	Рішучість	88	35
6	Впевненість в собі	90	24
7	Самооцінка стійкості до стресу	76,5	0

Найвищі показники високого рівня (62%) є характерними для розвитку комунікативних та організаторських здібностей студентів, у групі державних службовців вони вищі, проявилися у 74% респондентів. Емоційна стабільність студентів складає 54%, у державних службовців – 67%.

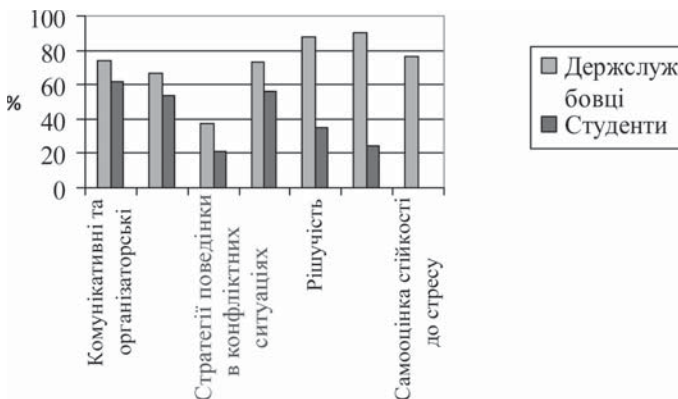

Рис. 8. Порівняння діагностичних показників студентів-випускників та державних службовців (високий рівень розвитку)

Володіння ефективними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях на високому рівні сформовано лише у 21% студентів та 37% державних службовців. Дані розвитку суб'єктного контролю студентів та державних службовців достатньо високі – 56% та 73% відповідно. Найбільша різниця у значеннях проявилася серед таких показників: рішучість (35% та 88%), впевненість в собі (24% та 90%), самооцінка стійкості до стресу (0% та 76,5%) у студентів та державних службовців відповідно.

Висновки. Узагальнюючи отримані результати, робимо висновок, що рівень розвитку провідних психологічних детермінант у випускників ВНЗ є не достатнім для успішного здійснення професійної діяльності державного службовця. Позитивна динаміка професійно-важливих рис відбувається лише у результаті цілеспрямованого формувального впливу в процесі фахового навчання студентів. Наголошуємо, що підготовка до державної служби повинна включати спеціальне навчання, цілеспрямований розвиток професійно-важливих рис особистості та передбачати набуття відповідного досвіду.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г.Ананьев. – М.: Наука, 1974. – 380 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г.Ананьев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. – 338 с.
3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: навч. посібник для студентів ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф.Бондаренко. – Харків: Фоліо, 1996. – 237 с.
4. Професійна психологія: методологія, методи та практика: [зб.наук.пр.] / Волин.нац.ун-т. ім.Л.Українки; [за заг.ред. Ж.П.Вірної] – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин.нац.ун-ту ім.Л.Українки, 2008. – 139 с.

The publication analyzes the psychological traits of student who advocate determinants of professional competence of state employee. The need for training of state employee during the student's life, as student age – a time of complex changes in personality and cognitive areas. The author believes that it is in this age range contained sensitive periods that are appropriate to use in training. In this publication presents the results of comparative analysis of diagnostic determinants of professional competence groups of state employee and students who expressed a desire to work in public service. Described in the publication inferences to affirm the need for targeted professional training of students, which resulted in positive dynamic will be assured of the leading determinants of psychological preparation for professional work in public service.

Keywords: psychological determinants of professional competence of state employee, professional training, the positive dynamics of development.

Отримано: 14.03.2011